

Gorove Eszter

Átmenetek

Szolcsányi Ákos *Piros* című kötetének, úgy tűnik, hogy a borítója adja meg az első viszonyulási lehetőséget, kapaszkodót, vagy éppen ellenpontot. Legalábbis az eddigi kritikai recepcióban és egy a szerzővel készült interjúban is visszaköszön az a megállapítás (TOROCZKAY András, *A háború után ötkor. Beszélgetés Szolcsányi Ákossal új verseskötete kapcsán* <https://www.prae.hu/article/12027-a-haboru-utan-otkor/>), hogy Nagy-Balogh Györgyi munkája miképpen tér el az elvárhatótól, vagyis attól, hogy a piros szín megjelenjen a könyv fedő-, vagy legalább hátlapján. Noha a szín ábrázolása valóban elmarad, a pirosnak mégis nagyon konkrét jelentésére irányítja a borító a figyelmet, ezzel rögvest vezetve az értelmezés lehetőségeit. A grafikán látható közlekedési jelzőlámpa piros fénnel ég.

Ez a kép a jel egyezményessége folytán hasonló értelmezéseket hívhat elő az egyes befogadókban és asszociációk sorát indíthatja el. A pirosan világító közlekedési lámpa jelenthet tilost (szűkebben az átkelés tilalmát), bevonhatja a szabálykövetés és áthágás képzetét, az utasítást, a követendő parancsot vagy éppen csak a várakozás, egy helyben állás állapotait.

Szolcsányi kötetének szövegeire ezzel szemben éppen hogy a statikusság nem jellemző. Amennyire a jelzőlámpa a mozgás, haladás tiltását mutatja a borítón, a szövegeket éppen annyira inkább az állandó változások, az átmenetek jellemzik. Idősíkok, értelmi és érzelmi állapotok változnak, helyszínek sora jelenik meg, miközben az álom és a valóság váltakozása, egymásba csatlakozásuk és egymástól való függetlenségük határozza meg leginkább a kötet dinamikáját. A *Piros*nak ezzel együtt azonban időbeli linearitása is van, hiszen a kötet elején az üvöltés kíséretében (– 0 –, 7.) megszülető gyermek a kötet vége felé már két éves és bölcsődébe jár (– 23 –, 40.) – itt megjegyzendő, hogy az idő múlása leginkább a kislánnyról szóló versek tükrében követhető nyomon.

A születés, növekedés az élet kibomlása lesz tehát a kötet egyik iránya, ami meghatározó, de nem feledendő, hogy a könyv ajánlása nem csak a 2017-ben született Hédiinek, hanem a 1995-ben elhunyt Évinek is szól. A két nőalak (a szerző lánya és a szerző édesanyja) ezzel az élet és a halál metszetébe is helyezi a verseket, a születés és a halál keretezi a szövegeket. Ezzel együtt az anya és a lány szerepe a címadó piros szónak is újabb jelentéseket kölcsönöznek, a vér, a nőiség, nemiség fogalmait egytől-egyig hozzáadódhatnak a cím jelentéséhez. Olyannyira, hogy nem tűnik tabunak akár a saját gyermek nővé éréséről, nőiségéről beszélni akár a csecsemőkori állapotban sem („Fogsorai megíratlan szonettek, / látatlan kín, megelőlegzett fehérben / világít szája, mikor nevet, sír, / mikor majd élvez.” – 2 –, 9.). Ugyanez a szöveg azonban még további tabukat is döntöget azáltal, hogy a fejlődő, éppen életet kezdő teremtnak nem csupán érni kezdő nőiségét, de az életének végét is előre vetíti. A záróversszak kendőzetlenül, nyersen tárja fel, hogy hiába az élet kezdete, a hibakód, a majdani halál oka

már éppúgy készülődik a testben: „teáskanál-nyi szervei között / ott nő az is, amelyik végül elárulja, / mint egy csók, cuppan majd a / boncasztalon, felismerve és kiszakítva.”

Állapotok és átmenetek képezik tehát a kötet szövegeit, amelyekben semmi nem marad ugyanolyan, minden már valamire készül, minden folyamatosságban, változásban létezik, amit mi sem bizonyít jobban, mint a záróversének nyitottsága, amennyiben az egész kötetet az „és” szóval fejezi be (?) a szerző. Ez a lezáratlanság is abba az irányba mutat, hogy nincs nyugvópont, nincs megállás, ehelyett folyamatos változás, alkalmazkodás, új élethelyzetek vannak.

A *Piros* tétje azonban nem csak a fentiekben rejlik, a lírai én mindeközben állandó identitáskeresésben, önalkotásban létezik, mintha a kötet visszatérő kérdései az énre vonatkoznának. Hogyan határozza meg valaki magát apaként, költőként, férjként, fiatal férfiként? Ezek a kérdések, úgy tűnik, elsősorban az önmagához és a lányához fűződő viszonyban fogalmazhatóak meg, az önértelmezői, önreflexiós gesztusok mintha inkább az álomversekben, a lányához fűződő viszonyrendszeren belüli önalkotási módok pedig a számozott versekben olvashatók.

Ezen a ponton válik lényegessé annak megemlítése, hogy a kötetben álomversek és számozott (joggal feltételezhető, hogy az ébrenlétet tükröző) versek váltogatják egymást. Azonban az olvasói előfeltevéssel szemben az álomversek szerkezetileg szigorúbbak, a központozás következetesebb, felépítésük inkább prózavers és jól olvasható narratívákba rendeződnek. A számozott versek esetében rapszodikusabb sortörésekkel, töredezettséggel, sok helyen a központozás hiányával is találkozhatunk. Az álom így sokkal inkább rendszerezettebb, az üres helyeket kitölteni vágyó, prózai, narratív struktúráként áll elő, ami mintegy értelmez is, a számozott versek valósága ezzel szemben üres helyekkel, sűrítettebben és töredezetten, mintegy líraibb módon válnak hozzáférhetővé.

Az önmeghatározás mint feladat, és az identitás megragadásának kísérlete azért is tűnik nehéz feladatnak, mert a kötet arról árulkodik, hogy ez állandóan újíródik, valamint a tapasztalatok által is befolyásolt. Már a könyv harmadik szövege a gyermek születésével egy

régi én eltörléséről és egy új születéséről számol be: „mint borotvált vakond de ha miatta nem is legalább / általa hogy könyékig térdig zibbad el a karom lábam / amikor először felveszem / azt hittem tudom majd hogyan / *de én már nem én vagyok*”. (– 0 –, 7.) Az idézett vers alapján a gyerek születése egy olyan életeseménynek tűnik, amely visszavonhatatlan változásokat hoz magával – és ez a tapasztalat a kötet további szövegeit is meghatározza.

A „ki vagy?” kérdés felvetése abból a szempontból különösen izgalmas, hogy míg a lírai én magára vonatkoztatva olyan válaszokat alkot, mint a 15. számozott szövegben: „legyek ami / vagyok senki és szabad” (– 15 –, 25.), addig, ha ugyanez a kérdés a kislánya felé hangzik el, egyszerűen megválaszolható a „lepke” bölcsődés jellel (– 23 –, 40.). Mindeközben az ősök utódok felé való közvetíthetősége is fontos szerepet játszik mind a szülői mind a gyermeki identitásalkotásban, az anya alakja nem csak az ajánlásban és főként az álom szövegekben kerül elő, hanem abban a köztességben is, amit a lírai én jelent saját lánya és már halott anyja között: „hogyan / adjam tovább anyám / szava it a lányomnak, / úgy, hogy ő hallja, de / csak ő” (– 7 –, 16.).

A számozott szövegekben azonban nem csak nagy tétekekkel rendelkező kérdések merülnek fel, hanem a szülői lét profán, mindennapos örömei és gyötrelmei is ábrázolódnak. A mindennapi rutin, vagy az éjszaka álom és ébrenlét között botladozó szülő képe (– 1 –, 8.), a reggel bölcsődébe siető, a vonattól megóvó apa egyszerre van jelen a versekben, amelyek a fenti általánosabb, önértelmezői kérdéseket kissé görbe tükörbe állítják.

Az álom versek referencialitása másképpen működik, nem a mindennapos rutincselekvések válnak szervezőerővé. Ezzel szemben egyfelől a múlt feldolgozásának, fontos helyszínek rögzítésének, az anya megjelenítésének színtereivé válnak, másfelől ezekben a szövegekben kerülnek az érzelmek kifejezésre, vagy állapotok leírásra. A versek struktúrájában az ébredés és az ébredés utáni érzelmi állapot rögzítése visszatérő szerkezeti elem – így akár a szégyenérzet, a félelem, vagy a düh az álmok és az őket követő ébredések által válik hozzáférhetővé. A helyszínek előkerülése (Budapest, Pilis, Szentendre, Berlin) pedig mintegy állomásokként, a kötődés és elengedés helyszíne-

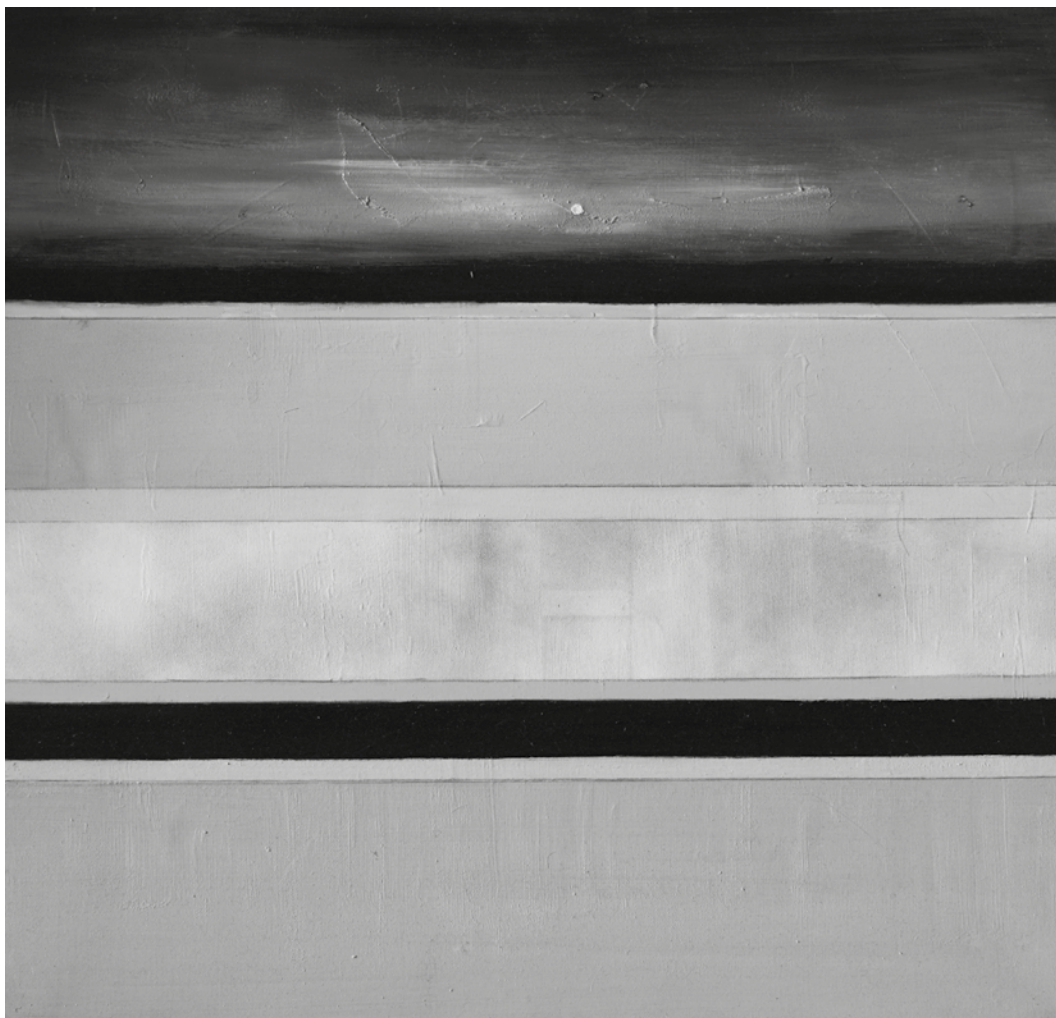
iként jelennek meg. Ám egymás mellé rendezettségükben egyik sem tűnik fontosabbnak a másikkal – sőt, egyfajta hazátlanság tapasztalat is érzékelhető a szövegekből. Ennek legerősebb megnyilatkozása az 52. oldalon található álomversben található, melynek kezdőmondata: „Nem létező táj, talán a hazám.”.

A *Piros* egyszerre mutat meg valami végtelenül közhelyeset, hogy milyen szülőnek lenni, hogyan írja át a mindennapokat és az önmagunkhoz való viszonyulást, és egyszerre képes mégis kívül maradni a közhelyen, egy távolabbi perspektívából szemlélni. A szövegek oszcillációja az álom és realitás, a múlt és jelen váltakozása, a születés és elmúlás folyamatos ütköztetése állandó mozgást eredményez. Ebben a folytonosan változó, dinamikus vers-

folyamban kérdez rá önmagára a lírai én, így identitása is képlékeny, rögzítetlen módon áll elő, sőt, akár az álomversek alapján hazátlan énről is olvashatunk.

A *Piros* sokféle jelentését, vagy akár a jelzőlámpa felől érkező asszociációkat azonban egyféleképpen biztosan nem értelmezhetjük: nem lehet a statikusság képe. A pirosan világító közlekedési lámpa nem a mozgás, vagy haladás tiltásának jelévé válik, hanem a várakozás, az átmenet helyszínévé. Éppen annyi időt tölthetünk el vele szemben, hogy felkészüljünk a következő kanyarra.

Szolcsányi Ákos: *Piros*, Műút Kiadó, 2020.

NAGY KÁLMÁN: Vénusz